

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 593073/10

בבית הדין הרבני האזורי טבריה

לפני כבוד הדיינים:

הרב חיים בזק – אב"ד, הרב שלמה שושן, הרב איתן זן בר

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד גבי אלמשעלי)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד שמחי סימה ווכניס)

הנדון: שלילת זכאות האישה לכתובה וקביעה עקרונית לחיוב בפיצוי כפוף לחלוקת הרכוש

פסק דין

בפנינו תביעת כתובה ומזונות של האישה ותביעה נגדית מטעם הבעל לגירושין ללא חיוב כתובה. בעבר התקיימו דיונים רבים בין בני הזוג, בהרכבים שונים של בית הדין דנן. בהחלטה האחרונה בעניין הכתובה, שניתנה ביום כ"ב בחשון תשע"ט (31.10.2018), ניתנה התייחסות לנושאים הנדונים כדלהלן:

"מזונות אישה:

נושא המזונות קשור בנושא הכתובה, מכיוון שאם האישה איננה זכאית לכתובה, אין עילה לעיכוב הגט ואינה זכאית למזונותיה מהבעל. מכיוון שנושא הכתובה טרם הוכרע, לפיכך בשלב זה לא יוחזר חיוב מזונות אישה, ובשאלה זו יוחלט לאחר שתינתן החלטה בנושא הכתובה.

[...]

בנושא הכתובה:

כאשר הצדדים חזרו לשלום בית, נכתב בכתב יד הסכם שניסח בית הדין כהצעה להסכם בין הצדדים, ובו נכלל סעיף שהבעל יחזור ויכתוב כתובה לאישה. מוכח שהיה ברור לבית הדין ולצדדים שהאישה הפסידה כתובתה. לאחר מספר שבועות, הצדדים הופיעו והציגו הסכם מודפס, דומה להצעת ההסכם בכתב היד, וביקשו לאשרו.

והנה בהסכם המודפס, שהוא זה שקיבל תוקף של פסק דין, עניין כתיבת הכתובה החדשה הושמט.

בא כוח האישה נותן פרשנות להשמטה זו, לפיה בית הדין חזר בו מקביעתו הקודמת שהאישה איבדה כתובתה, וקבע שיש כתובה בלאו הכי, וכן תומך את השערתו בכך שבית הדין חייב את הבעל במזונות אישה ואף הזכיר כמה פעמים בהחלטותיו את חיוב הכתובה ללא עוררין. לפרשנות זו אין כל זכר בהחלטה או בתיקים ואין זה מתקבל על הדעת שהדבר לא היה מוזכר בהחלטה או לפחות בפרוטוקול.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הפרשנות היותר פשוטה היא שבית הדין התעלם מההשמטה, אם מתוך הנחה שיש לסמוך על הצדדים שביצעו כבר את הדבר, או שמכיוון שהסכם שהוגש היה דומה לראשון לא שמו לב להשמטה.

לא ניתן על ידי פרשנות השערות של הסיבה להשמטת סעיף בהסכם, לבטל החלטה חלוטה של בית הדין לפיה האישה הפסידה את הכתובה. גם חיוב מזונות האישה והעלאת נושא הכתובה בהחלטות שניתנו לאחר שנים רבות, איננה הוכחה לכך שבית הדין ראה את ההחלטה הראשונה וחזר בו. אם כך היו הדברים, הדבר היה מוצא את ביטויו בהחלטה מפורשת. סביר יותר להניח שהן בית הדין והן הצדדים ובאי כוחם, לא שתו ליבם לבעיה זו.

נציין בהערת אגב, כי גם אם הכתובה לא חזרה למקומה, חיוב הבעל במזונות אשתו חזר לתוקף בשל התחייבותו המפורשת לכך שנכתבה ואושרה על ידי בית הדין בסעיף ה' להסכם שלום הבית המודפס.

הטענה כנגד ההחלטה להפסד הכתובה בשל העדר התראה והמתנה של י"ב חודש, אין לה מקום כעת. חזקה על בית הדין בשעתו שבדק את כל ההלכות, ובכל זאת פסק כפי שפסק. לאחר שנפסק במפורש שהאישה הפסידה את כתובתה והאישה לא ערערה על כך אין מקום כלל לבוא כעבור למעלה מעשרים שנה ולבקש עיון חוזר. ובוודאי היה לבית הדין בשעתו על מה לסמוך. נציין למה שכתב בשו"ת הרמ"ע מפאנו סימן נ"ה שהמורדת בבעלה מחמת שמאסה בו אינה צריכה לא התראה ולא הכרזה, וכן בשו"ת יביע אומר חלק ג' (חלק אבן העזר סימן טו, באמצע פרק יז), כתב שאף במורדת מסוג "בעינא ליה ומצערנא ליה", לא נהגו עכשיו בהתראה והכרזה על פי הגמ"י והב"ח יעויין שם.

אמנם קיים גם צד שני למטבע - מאחר והצעת הסכם שלום הבית בכתב היד לא באה לידי ביטוי בהחלטה, ייתכן שבית הדין בשעתו היה סבור שיש צורך בכתובה חדשה לרווחא דמילתא בלבד, ומעיקר הדין הכתובה חזרה לתוקף. גם להשערה זו אין ביסוס, וסביר יותר שהדיינים לא נכנסו כלל לבירור השאלה. על כל פנים, כלל לא ברור שעמדת בית הדין היתה חד משמעית שאין תוקף לכתובה הראשונה אם יחזרו לשלום בית. משום כך, מוטל עלינו לדון בשאלה העקרונית - מה הדין במקרה של אישה מורדת שהפסידה כתובתה לפי פסק בית דין - האם כאשר חזרו הצדדים לשלום בית, חזרה לתוקף הכתובה המקורית, או שקיימת חובה לכתוב כתובה חדשה ואם לא נכתבה, אין הבעל מחויב לשלם את הכתובה המקורית. בשאלה זו תינתן החלטה בנפרד. שני הצדדים רשאים להגיש אסמכתאות בשאלה זו תוך עשרה ימים.

לעניין התביעה בבית המשפט: אכן יש מקום לשקול האם יש לחייב כפל זכויות במקרה זה, אך לא ניתן לחייב גירושין ללא הפקדת הכתובה. אם הבעל יסכים להפקיד בנאמנות את סכום הכתובה עד שיתבררו כל התביעות לאיזון משאבים הנדונות בערכאה האזרחית, תתבקש תגובת האישה ובית הדין ישקול אם יש מקום לחייבה בקבלת הגט מיידית ולהמתין עם ההכרעה בנושא הכתובה עד שיתבררו כל התביעות הנדונות שם. "

עד כאן מאותה החלטה.

באותה החלטה ניתנה לצדדים ארכה בת עשרה ימים לתגובותיהם אולם שני הצדדים ביקשו הארכת מועד ובית הדין אישר את בקשותיהם. בינתיים ועד שהתקבלו התגובות, הוחלף אחד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדיינים שחתמו על ההחלטה הנזכרת, ומשום כך, נקבע דיון נוסף בפני ההרכב החדש הח"מ. כעת לאחר שהתקיים הדיון, על בית הדין לפסוק בשאלה שבפניו.

נציין כי בדיון שהתקיים הצדדים ובאי כוחם העלו טענות בנושאים שכבר נפסקו, אך בית הדין לא ייכנס לדון שוב בשאלות אלו. נפנה להחלטה קודמת שניתנה ביום י"ח באלול תשע"ח (29.08.2018), ובה קבע בית הדין כדלהלן:

"לגופו של ענין: כל הטענות שטוען הבעל הן טענות מתוך העבר וכבר קיבלו התייחסות בעבר. נפנה לפסק הדין שניתן ביום ב' בחשוון תשע"ו (15.10.2015), שם פורט באריכות המצב בין הצדדים כפי ששרר אז ונקבע חד משמעית כי:

"על כן בהתאם לאמור, ובהמשך להחלטה מיום י"א בטבת תשע"ג (24.12.2012) הנזכרת, אנו פוסקים לדחות את תביעת הגירושין וזאת בהיעדר עילה לחייב את האישה בגירושין, וכי מוטל על הבעל למלא את חובתו להסדרת מדור ראוי לאשתו ולמשפחה, ולשוב לשלום בית בליווי יעוץ נישואין מקצועי שיסייע לבני הזוג להתגבר על המשקעים שנוצרו בתקופה האחרונה."

נימוקי בית הדין מפורטים באותו פסק דין באריכות וכן בהחלטות שקדמו לו ובהן ניתנה התייחסות לכל הטענות שממוחזרות ומופיעות כעת שוב. בשלב מסוים, האישה עזבה את עיר המגורים המשותפים, ועברה להתגורר בעיר סמוכה. הבעל הגיש בקשה חוזרת לפטרו ממזונותיה בטענה שעזיבתה מעידה על סירוב לשלום בית ומהווה סירוב למלא את חובותיה כלפיו. אך בית הדין דחה את טענתו, וביום ה' בכסלו תשע"ו (17.11.2015), ניתנה החלטה כדלקמן:

התקבלה בקשה מטעם בא כוח הבעל על הפסקת חיוב מזונות האישה. עותק יועבר לצד השני. הבקשה נדחת על הסף.

תביעת הגירושין של הבעל נדחתה ונקבע כי עליו לחזור לשלום בית וכי העיכוב לכך נובע מעמדת הבעל. נימוקים מפורטים מופיעים בפסק דין האחרון שניתן לצדדים. במצב זה, לא ניתן לבוא בטענות כלפי האישה שאיננה ממלאת את חובותיה כלפי בעלה. כל זמן שהבעל איננו מראה כל סימן שהוא מעוניין בכך, אין מקום לחייב את האישה לחזור ולמלא את חובותיה כלפיו. רק אם הבעל יודיע על נכונות לחזור לשלום בית אמיתי, תחזור לחול חובתה כלפי בעלה ויש להניח שהיא תקיים אותה בשמחה.

בית הדין חזר והבהיר בהחלטה נוספת, (מיום ה' בכסלו תשע"ז (05.12.2016)), כי עזיבת האישה איננה מהווה עילה לקביעתה כמורדת, מכיוון שנעשתה על רקע המצב שהבעל איננו מראה שום רצון לחזור למגורים משותפים עמה. מאז לא השתנה מאומה, והבעל לא ניאות לציית להוראת בית הדין לפנות לשלום בית והצדדים חיים בפירוד מוחלט.

מכיוון שנוכחנו לדעת כי הבעל מתעקש על עמדתו ומסרב לחזור לשלום בית ובמצב כזה, אין הצדקה להמשך קיום הנישואין כאות מתה ללא משמעות מעשית, משום כך פסקנו ביום ה' בכסלו תשע"ז (05.12.2016), שעל הצדדים להתגרש. קביעה זו ניתנה על ידינו ואושרה על ידי בית הדין הגדול, אך אין בה כדי לפטור את הבעל מתשלום הכתובה."

עד כאן מאותה החלטה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לאור כל האמור, השאלה היחידה שבה יינתן פסק הדין היא השאלה של תוקף הכתובה שנכתבה במועד הנישואין. טענות הצדדים בשאלה זו היו כדלהלן:

טענות הבעל בעניין הן:

א. מכיוון שבית הדין פסק בשנת תשנ"ז שהאישה אינה זכאית לתשלום כתובתה כדין מורדת, ומכיוון שכשהצדדים הופיעו בשנת תש"ס והודיעו על חזרה לשלום בית, בית הדין כתב בהסכם בכתב יד שעליהם לכתוב כתובה חדשה, במצב זה, אין אחר מעשה בית דין כלום, ומכיוון שלא נכתבה כתובה חדשה, אין לאישה זכות לכתובה.

ב. מוכיח מדברי החלקת מחוקק בסימן קט"ו ס"ק י"ח, שכתב לגבי עוברת על דת שהתרו בה והפסידה כתובתה, שאם היא חוזרת בתשובה והבעל רוצה לקיימה, עליו לכתוב לה כתובה חדשה.

טענות האישה בעניין הן:

א. לאחר שנכתב הסכם שלום הבית בכתב יד הוא לא אושר, אלא כעבור כחודש הצדדים הציגו הסכם מודפס, שלא נכלל בו נושא הכתובה, ובית הדין אישר אותו כמות שהוא, בלי לדרוש מהצדדים לכתוב כתובה חדשה. ומכאן ראייה שבית הדין חזר בו מדרישתו לכתובת כתובה חדשה ובכך קבע שיש תוקף לכתובה הראשונה.

ב. גם אם אין לאישה זכות לכתובה, עדיין זכותה לקבל פיצויי גירושין, לפחות בסכום כפול מסכום הכתובה, מאחר והבעל היה זה שיזם את הגירושין וגרם בכך לפירוק המשפחה ועל כן יש לחייבו בפיצוי.

דיון והכרעה

לעניין טענה א' של הבעל וטענה א' של האישה, אנו חוזרים על מה שכבר נכתב בהחלטה שניתנה בכ"ב בחשון תשע"ט (31.10.2018), כלפי טענה דומה שהעלה בא כוח האישה:

"לא ניתן על ידי פרשנות השערות של הסיבה להשמטת סעיף בהסכם, לבטל החלטה חלוטה של בית הדין לפיה האישה הפסידה את הכתובה. גם חיוב מזונות האישה והעלאת נושא הכתובה בהחלטות שניתנו לאחר שנים רבות, איננה הוכחה לכך שבית הדין ראה את החלטה הראשונה וחזר בו. אם כך היו הדברים, הדבר היה מוצא את ביטויו בהחלטה מפורשת. סביר יותר שלא בית הדין ולא הצדדים ובאי כוחם, לא שתו ליבם לבעיה זו."

ובהמשך אותה החלטה קיימת התייחסות גם לטענת הבעל:

"אמנם קיים גם צד שני למטבע - מאחר והצעת הסכם שלום הבית בכתב היד לא באה לידי ביטוי בהחלטה, ייתכן שבית הדין בשעתו היה סבור שיש צורך בכתובה חדשה לרווחא דמילתא בלבד, ומעיקר הדין הכתובה חזרה לתוקף. גם להשערה זו אין ביסוס וסביר יותר שהדיינים לא נכנסו כלל לבירור השאלה. על כל פנים, כלל לא ברור שעמדת בית הדין הייתה חד משמעית שאין תוקף לכתובה הראשונה אם יחזרו לשלום בית."

לגבי טענה ב' של הבעל והן של האישה תינתן התייחסות להלן:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מעמד כתובה לאחר שנפסק שאינה זכאית לקבלה מחמת מרד, אך הצדדים חזרו לשלום בית. בעניין מורדת מסוג "בעינא ליה ומצערנא ליה" (להלן: בעלו"ל) שהפסידה את כתובתה לאחר התראות והמלכות, נאמר בפירוש שאם הבעל רוצה להחזירה, עליו לכתוב כתובה חדשה מכיוון שהכתובה הקודמת בטלה. וכך נאמר בשולחן ערוך אבן העזר הלכות כתובות סימן עז סעיף ב': "כסדר הזה עושין לה, אם מרדה כדי לצערו."

וכתב הרמ"א:

ולאחר י"ב חדש לא מהני חזרתה, אלא אבדה כתובתה, ואם רוצה לקיימה, צריך לכתוב לה כתובה אחרת."

ואולם, דברי הרמ"א נאמרו כהמשך לדברי המחבר שכתב "כסדר הזה עושין לה וכו'", משמע שלאחר שעשו לה כסדר הזה ואבדה כתובתה, לא תוכל לחזור בה, אלא צריך לכתוב כתובה חדשה, והנה בנדון דידן חיפשנו חקור היטב ולא מצאנו בתיקים של אותה תקופה שעשו לה כסדר הזה דהיינו התראות והמלכות, ואף לא התראה אחת שאם תמשיך במרדה תפסיד את כתובתה. בית הדין הציע הסכם לפיו היא תחזור לבעלה לדירה שהוא ישכור להם, ואם לאחר שנה החיים יעלו יפה הוא ירכוש דירה עבור שניהם. לאחר שסירבה להצעת בית הדין, ונשארה לגור בפירוד ממנו, נקבע כי היא מורדת ללא כל התראה. לא ניתנו נימוקים להפסד הכתובה ללא התראה מוקדמת. ועל כן יש להניח אחת משתיים – אפשרות אחת היא שנפסק כך על פי הפוסקים הסבורים שגם במורדת מסוג בעלו"ל, בזמן הזה מפסידה את כתובתה גם ללא הסדר של התראות והמלכות. ועיין בעניין זה בשו"ת יביע אומר חלק ג - אבן העזר סימן טו באמצע אות יז שכתב:

"ואף במורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה לא נהגו עכשיו בהתראה והכרזה על פי המבואר בסימן עז, ונראה שסמכו בזה על מה שכתב בהגמ"י (בפרק י"ד מהלכות אישות אות ל') בשם רבינו שמחה. וכך הוא בב"ח (סימן עז). ע"ש. ואכמ"ל."

אפשרות שניה היא שהדבר נפסק מכיוון שבית הדין סבר שלאישה זו היה גדר של מורדת האומרת "מאיש עלי" שלגביה אין צורך בהכרזות והמלכות ודי בהמתנת י"ב חודש.

ואף שיש שפסקו שעל כל פנים יש צורך בהתראה אחת, לדעת פוסקים אחרים אין צורך בכך. עיין בענין זה מחלוקת בין הגר"ע יוסף ובין הגר"א גולדשמידט עליהם השלום, המופיעה בפד"ר כרך ו' עמוד 325. לדעת הגר"א גולדשמידט, ללא התראה אחת לפחות, האישה לא הפסידה את כתובתה. דעתו זו נומקה היטב והובאה בפסקי דין נוספים שלו ובספרו עזר משפט. הגר"ש ישראלי זצ"ל הצטרף לדעתו באותו פסק דין, אך לא נימק זאת באריכות. כנגד זה, דעת הגר"ע יוסף היתה שאין צורך בהתראה, ועיין שם בנימוקיו המפורטים באריכות. עמדתו מופיעה בפסקי דין נוספים שכתב וגם בספרי יביע אומר, עיין בחלק ה' סימן י"ג ובחלק ג' סימן ט"ו שהבאנו לעיל. ועיין בשו"ת הרמ"ע מפאנו סימן נה שכתב:

"ויש מחמירין עוד עליה להפסידה מיד אחרי שעברו עליה ארבע שבתות הקצובות לה כמו שנזכיר, מה שאין כן במואסת שאינה מפסדת כלום עד לאחר שנים עשר חדש, שדנו אותה כאנוסה שאין דעתה סובלתו ואינה כשבויה, לפיכך אינה צריכה לא התראה ולא הכרזה."

מכיוון שכך נפסק אז ולא הוגש ערעור, אין בכוונתנו לדון עוד בשאלה זו וכפי שכבר נכתב בחלטות שהובאו לעיל. ואולם עדיין יש צורך לדון בשאלה, האם לאחר שהצדדים החליטו לחזור לשלום בית, היה עליהם לכתוב כתובה חדשה, או שהכתובה הישנה חזרה לתוקף.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לכתחילה בוודאי מן הראוי היה שתיכתב כתובה חדשה לצאת ידי כל ספק, וכך גם נכתב בהסכם הראשון של שלום הבית שנערך בכתב יד על ידי בית הדין. ואולם משלא נעשה כך, עלינו לפסוק בשאלה זו לגופה.

הבעל ביקש להוכיח את עמדתו מההלכה שנפסקה בשו"ע אבן העזר סימן קט"ו לגבי עוברת על דת, שגם אם חזרה בתשובה, צריך לכתוב לה כתובה חדשה, אך שם נאמר בפירוש שהפסד כתובה הוא רק לאחר התראה. ואולם אין צורך להביא ממרחק לחמו שהרי בדין מורדת עצמו דנו הפוסקים בשאלה זו.

לגבי מורדת האומרת מאיס עלי לא נאמר במפורש בשו"ע או ברמ"א שאם רוצה לקיימה צריך לכתוב כתובה חדשה. אך כאמור לעיל, גם אם לאישה בנדון דידן יש דין של מורדת דבעלו"ל, מכיוון שלא נעשה לגביה סדר המלכות והתראות, לא ניתן לומר שדברי הרמ"א המחייבים כתובה חדשה מתייחסים גם לגביה שהרי הרמ"א אמר את דברו כהמשך לדברי המחבר המדבר על השלב שלאחר ההתראות. על כן נראה שדין זה לגביה הוא כפי הדין לגבי מורדת דמאיס עלי ויש צורך לברר שאלה זו בפוסקים.

בבית יוסף אבן העזר סימן עז הביא דעת הרשב"א שצריך לכתוב כתובה חדשה:

"וכתב הרב המגיד שהרבה מן המפרשים חולקין עליו במה שמפסדת האומרת מאיס עלי, וסוברים דהוא מעשה דכלתיה דרב זביד היה באומרת מאיס עלי, וכל מה שהזכירו בגמרא למסקנא באומרת מאיס עלי וזהו דינה

...

ולאחר י"ב חדש אם רצה הבעל לגרש – מגרש, ואם רצה לקיימה - כותב לה כתובה אחרת לפי שהפסידה כתובתה, כך העלה דינים אלו הרשב"א ז"ל (כתובות סד. ד"ה ולענין האומרת).

מאידך, המאירי כתב לגבי האומרת מאיס עלי, שאם חזרה בה, לא הפסידה את כתובתה למרות שעברו יב חודש. עיין בית הבחירה (מאירי) מסכת כתובות דף סג עמוד ב:

"אבל אם אומרת לא בעינא ליה ומאיס עלי, כלומר ולעולם איני נזקקת לו, אין כאן עוד תוחלת, שאין אחר המיאוס כלום, ואף כשהיא סבורה לקבל אינה יכולה לכוף את טבעה, וכבר אמרו אין מאיסא לית סיברא, ואחר שכן אטרוחי בי דינא בכדי לא מטריחינן, ומעתה אין משתדלין בה להכרזות ולהתראות, וזהו שאמרו לא כייפינן לה כלומר אין משתדלין להוכיחה בהכרזות והתראות ולכופה במוסרים ותוכחות, ובכמה מקומות הוזכר בתלמוד לשון כפייה בדברים ותוכחות, וכן אין נותנין לה מתון להפסד כתבה דרך פחיתה אלא אם רוצה להוציאה - איבדה כתבתה מיד, ומכל מקום אחר שכתובתה נפסדת כאחת משהינן לה תריסר ירחי שתא וכן תפישת בלאות מועלת בה אחר שטבעה כופה אותה בכך אלא שבזו (=באומרת מאיס עלי), מאחר שאין בית דין משתדלין בתוכחת, הסכימו גאוני הראשונים שלא הפסידה כתובתה עד שנים עשר חדש, ולאחריהם אם רוצה לגרשה מפסדת כתבתה מיד אם לא חזרה, ואם חזרה לא הפסידה כלום, ואף בבעינא ליה למי שפוסק בה השהאת שנים עשר חדש, ויש מפרשים גם כן שאם חזרה בתוכם לא הפסידה, אלא שיש חולקים בה אבל מאיס עלי מודה".

במאירי משמע שכלל אין מתרין בה, אלא אם רצה לגרשה – אין לה כתובה, אבל אם חזרה בה, הכתובה איננה בטילה כלל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יש להעיר כי מכיוון שמשמע מדבריו שאינו מחייב התראה כלל, אלא אם עמדה במרדה עד שגירשה – הפסידה הכתובה, משום כך, ייתכן שגם לדבריו, אם התרו בה שאם תתמיד במרדה תפסיד את כתובתה (למרות שאין צורך בכך) – הפסידה. אך יש מקום לומר אחרת – שמכיוון שלדבריו אין כלל צורך בהתראה, אין להפסידה כתובתה בשל התראה שלא נתקנה על ידי חכמים כלל.

והנה בספר משפטי שאול סימן יז עמוד קכז הביא מדברי הגרי"ש אלישיב המצטט מדברי שו"ת חוט המשולש, שתלה את השאלה אם מורדת דמאיס עלי שחזרה בה צריכה כתובה חדשה במחלוקת ראשונים:

עין שו"ת חוט המשולש סימן ב' (להגר"ח מוולוז'ין ז"ל) וזה לשונו: "לפי מה שכתבו התוס' והרא"ש הטעם דבמאיס עלי הפסידה כתובתה, מטעם מחילה, אם כן יכולה לומר דלא מחלה אלא אדעתא להתגרש ולהיפטר ממאיסותה, אבל כל זמן שאינו רוצה לגרשה עדיין לא נמחל שעבודא, ומשום הכי אם רוצה לקיימה – אין צריך לכתוב מחדש ומשום הכי לא כתב הרמ"א דין זה אלא לגבי מורדת [עיי' סימן ע"ז סעיף ב' "כסדר הזה עושין לה אם מרדה כדי לצערו" הגה"ה: "ולאחר יב"ח לא מהני חזרתה אלא אבדה כתובתה ואם רוצה לקיימה צריך לכתוב לה כתובה אחרת"]. דמדינא הפסידה מחמת מרדה ולא מטעם מחילה, אף שהרשב"א – כתב כן במאיס עלי כמו שכתב הרב המגיד, היינו לשיטתם אזלי דס"ל דגם במאיס עוקרות תנאים הראשונים כמו שכתב הר"ן לשיטתו "עכ"ל, (ועיי' גם מה שכתב הריטב"א בתשובה סימן מ"א עמוד ל"ח).

דהיינו – מצינו מחלוקת בין הראשונים מאיזה טעם המורדת דמאיס עלי הפסידה כתובתה. לפי הרשב"א הסיבה היא שבמרידתה היא עוקרת את תנאי האישות ולאחר שתהליך קביעתה כמורדת הושלם – אין לה זכות לכתובה, ואם החליטו לחזור זה לזה צריך לכתוב כתובה אחרת. אולם לפי דברי הרא"ש והתוס', הפסד הכתובה במאיס עלי הוא מטעם מחילה, והיא מוחלת רק אם וכאשר הבעל מגרש, אך אם אינו מגרש אותה – הכתובה בתוקף.

הגרי"ש אלישיב טוען שם שבכל מקרה של מורדת דמאיס עלי שחזרה בה, גם אם לא חזרו לשלום, האישה זכאית לכתובה, ואילו הגר"ש ישראלי שם בעמוד קכ"ח, טען כנגדו שבחוט המשולש מדבר על מקרה שחזרו לשלום בית בהסכמת שניהם, אך אם לאחר י"ב חודש היא חזרה בה והוא עדיין רוצה לגרשה, הפסד הכתובה נשאר בתוקף. על כל פנים גם לדבריו, בין לפי התוס' ובין לפי טעמו של הרא"ש, בנדון שלנו אין צורך בכתובה חדשה מכיוון ששניהם חזרו לשלום בית גמור.

בספרי האחרונים מצאנו חילוקי דעות הלכה למעשה אם יש כתובה לאישה זו.

יש הסוברים שלא צריך לכתוב כתובה חדשה. בשו"ת ציץ אליעזר חלק י סימן נא, דעתו שלא הפסידה. וזה לשונו שם:

"הדין האמור נאמר בשו"ע שם על סוג מורדת דבעינא ליה ומצעריןא ליה, ולפי השקפה ראשונה הרי בנידוננו האישה היא מורדת מהסוג השני של מאיס עליה, דהרי דרשה ג"פ (גט פיטורין), ועל סוג זה לא מצינו מפורש בשו"ע שדינה גם כן כנזכר.

ובדברי הפוסקים מצינו פלוגתא בזה אי גם במורדת של מאיס עלי לא יכולה לחזור בה, ואיכא דסברי שכן יכולה לחזור בה, ומנמקים טעמם דשאני זאת ממורדת דבעינא ליה ומצעריןא ליה, מפני דכשאינה מכוונת אלא לצערו אתי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לאערומי למהדר בה כל י"ב חדש, אבל האומרת מאיס עלי כיון שאינה מכוונת לצער אותו אלא שהיה מאיס עליה, כי הדרא בה - הא חזינא דלא מאיס עליה, כמובא מזה בר"ן כתובות סוף פרק אף על פי, ובשו"ת רדב"ז חלק א' סימן שס"ד ובבית יוסף בטור שם.

ועיין בספר ויאמר יצחק (בן וואליד) חלק א' סימן קכ"ו וזה לשונו:

"...אם כן, לפי זה לדעת מרן ז"ל שלא הזכיר ההתראה באומרת מאיס עלי... לא איבדה כתובתה וגם לא תיטול הבלאות כי אם עד שעת גירושין".

אמנם עיין בהמשך דבריו שמביא גם סברה אחרת.

מאידך, יש שכתבו שהפסידה כתובתה מיד כשמרדה ואם חזרה בה צריך לכתוב כתובה חדשה. ויש מהאחרונים שמחלקים בין מקרה שבו התרו באישה שתפסיד כתובתה, שאז צריך לכתוב כתובה חדשה ואילו אם לא התרו בה, אין צורך בכך.

בשו"ת יחוה דעת להגר"י חזן (חלק א' עמ' קצג ואילך), כתב בתחילה שיש צורך לכתוב כתובה חדשה. ובעמוד קצ"ד מביא שגם בספר ויאמר יצחק (בן וואליד) (חלק א' סימן קכ"ו הנ"ל), דן האם רק כשהתרו בה הפסידה כתובתה מיד, ומסיק שאין הבדל אם התרו בה או לא התרו – לענין זה. מאידך בשם המשפטים ישרים (חלק א' סימן רנ"א) כתב, שגם במאיס עלי מתרין בה ונמלכים בה לאחר ד' שבתות, ומסקנתו של הגר"י חזן על פי המשפטים ישרים ועוד, שאם לא התרו בה - הדבר שנוי במחלוקת, אבל אם התרו בה - הפסידה כתובתה מיד וצריך לכתוב כתובה אחרת.

בשו"ת תבואות שמש להגר"ש משאש, (חלק אבן העזר סימן ב') כתב שהפסידה כתובתה מיד כשמרדה, ואם חזרה בה צריך לכתוב כתובה חדשה, אולם בסימן ג', שהוא המשך לסימן ב' הנ"ל, מביא שם כסיוע לדבריו כנגד הדיין החולק, את המשפטים ישרים דלעיל ועוד פוסקים הקובעים שלאחר התראה הפסידה כתובתה מיד, ומשמע מדבריו שדבריו בסימן ב' אמורים גם הם במקרה שהייתה התראה, אך אם לא הייתה התראה לכאורה יסכים שלא הפסידה אם חזרה בה.

לפי דבריהם, בנדון דידן לכאורה הרי לא התרו בה ואם כן כשחזרו לשלום, הכתובה נשארה בתוקפה.

מאידך, בבית יעקב לסימן עז ד"ה שמבקשת, חילק בין מקרה שבו נפסק כבר שהפסידה כתובתה לבין מורדת שטרם פסקו את דינה כך וזה לשונו:

"ונראה דאם כבר פסקו עליה הב"ד שהפסידה כתובתה, ויכול לגרשה בלא כתובה, אף שחזרה בה, פטור, שכבר הפסידה הכתובה על פי הב"ד ונתנו עליה דין מורדת."

ולא חילק בין אם הייתה התראה או לא הייתה. ובנדון שלנו, הרי כבר ניתן פסק שהפסידה את הכתובה.

ועיין באוצר הפוסקים לסימן ע"ז ס"ק י"ז אות ז' שהביא מקורות נוספים לדעות השונות בעניין זה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האם פסקי הדין שניתנו בשעתו להכרזת מורדת נחשבים כהתראה בדברינו עד כאן יצאנו מנקודת הנחה שלא הייתה התראה באישה שאם לא תחזור לשלום תפסיד את הכתובה. ואולם עיון במהלך הדיונים ופסקי הדין שניתנו בתיקים שהתנהלו בין הצדדים, מביא אותנו למסקנה אחרת. ונבאר את הדברים.

ביום כ"ד אלול תשנ"ו (8.9.96), הוחלט כדלהלן:

"בתאריך י"ח בסיון תשנ"ו ניתנה החלטה המחייבת את האישה לקבל גט מבעלה וזאת בהמשך להחלטה מיום כ"ז באייר שבה נקבע שלביה"ד הוברר שאין פניה של האישה לשלום בית.

לאחר דיון שהתקיים ביום כ' באלול תשנ"ו במעמד הצדדים ובאי כוחם, נוכח ביה"ד שהמצב לא השתנה. האישה עדיין מעלה תנאים לא סבירים לחזרה לשלום בית ואינה מוכנה לחזור לבעלה על פי התנאים שהציע בית הדין ושהבעל נאות להם.

לאור כל זאת אין מנוס מלהיענות לתביעת הבעל, ולהכריז על האישה כמורדת, מאחר ואין כל הצדקה לסירובה לחזור לבעלה. אין שום מקום לדיון בנסיבות שהובילו לעזיבת האישה את הבעל, הואיל וכיום הבעל מוכן ללכת לקראתה הן בעניין שלום הבית והן לחילופין בעניין מתן גט."

עד כאן מאותו פסק דין.

בפסקה האחרונה לפסק דין זה נאמר כי - "אין מנוס מלהיענות לתביעת הבעל ולהכריז על האישה כמורדת". אמירה זו של בית הדין, יש לראות בה כהתראה. אמנם לא נאמר בפירוש שאם תמשיך במרדה תפסיד את כתובתה, אך בפסק הדין שניתן לאחר כחודשיים, הדבר הובהר בפירוש. ביום יא בחשוון תשנ"ז (24.10.96), נקבע כי:

"הצדדים נשואים שנתיים ושלשה חודשים ולמעשה מיום למחרת החתונה האישה עזבה את הבית ועברה לעיר אחרת והם מתגוררים בנפרד.

הצדדים הוזמנו לדיון בתביעת הגירושין של הבעל ולהכרזה עליה כמורדת.

בתאריך ז' בכסלו תשנ"ו (25.11.95) ביה"ד קבע שהאישה מתחמקת מדיון ולמעשה לא טרחה לבוא אפילו פעם אחת לביה"ד וכי היא בחזקת מורדת.

בתאריך כ"ה באייר תשנ"ו (14.5.96) ניתנה החלטה שעל הצדדים להתגרש מאחר ואין פני האישה לשלום בית אלא לגירושין בתנאים משופרים וכל ההצעות לשלום בית שהוצעו על ידי הבעל והיו מקובלים על ביה"ד נדחו.

ובתאריך כ"ד באלול תשנ"ו (8.9.96) ניתנה החלטה שהאישה מוכרזת כמורדת.

בהתאם לאמור, ולאור החומר שבתיק, ולאחר שבדיון האחרון התברר שאין שינוי בעמדת האישה אנו קובעים: שהבעל רשאי לשאת אישה אחרת לאחר שישליש ג"פ בביה"ד והאישה אינה זכאית לתשלום כתובתה כדין מורדת. מאחר וכל נושאי הממון של בני הזוג נידונים בערכאה אחרת, אין מקום לדיון ולהשמעת טענות בנושאים אלו בביה"ד.

היתר הנישואין טעון אישור של הראשון לציון הרב הראשי לישראל הגר"א בקשי דורון שליט"א."

עד כאן מפסק הדין.

כאן כבר נאמר בפירוש - "והאישה אינה זכאית לתשלום כתובתה כדין מורדת."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אמנם לא נאמר שרק אם לא תחזור בה תפסיד, אך הדברים ברורים מתוך מה שנאמר שהפסד הכתובה הוא בגלל המרידה. ואילו היא הייתה מודיעה שחוזרת בה, היה מקום לדון אם פסק הדין בתוקף, אולם משלא חזרה בה, הפסידה.

לאחר מכן התקבל אישור מנשיא בית הדין הגדול, ובתאריך ג' באב תשנ"ז (6.8.97), ניתן פסק דין סופי להיתר נישואין. כידוע, נשיא בית הדין הגדול נוהג להזמין אליו את הצדדים בטרם יחתום על ההיתר הסופי ובכך ניתן לראות גם "המלכה" – ואם הנשיא חתם בסופו של דבר על ההיתר, הדבר מוכיח שלמרות כל ניסיונות השכנוע, היא עמדה במרדה.

והנה בפסק דין שהתפרסם בפד"ר כרך ר' (עמוד 33), נחלקו הדיינים חברי בית הדין הגדול, האם פסק דין הקובע את האישה כמורדת לעניין מזונות נחשב כהתראה. דעת הגר"ב ז'ולטי זצ"ל שדי בכך לפטור את הבעל וזו לשונו שם בעמוד 41:

"ולפי זה ברור הדבר שאם בית הדין הוציא פסק דין על אישה שדינה כמורדת מחיי אישות ומפסידה מזונות, שזה יותר מהתראה שלא תמרוד בבעלה, ואם עמדה במרדה יותר מי"ב חודש, היא מפסידה כתובתה ולא יכולה לחזור בה."

ואילו הגר"א גולדשמידט, בנימוקי דעת הרוב, טוען כי אין בכך התראה כלל. וזו לשונו שם בעמ' 48:

"וגם לשיטת הט"ז, לפי הרא"ש, הרי צריך התראה אחת במרידה, כפי שפסק הרא"ש עצמו בתשובותיו, בכלל מ"ג סימן י' שכל מורדת גם: מאיס עלי צריכה התראה, ופסק - דין אשר אינו דן בעניין כתובה, רק בנידון מזונות בלבד, היכן מפורשת בו ההתראה שצריכה להיות שאם את עומדת במרדך הפסדת כתובתך? ועיין בתוספות רי"ד בכתובות דף ס"ג ע"ב הכותב במורדת מאיס עלי: צריך להתרות בה ולהודיעה שהיא מפסדת הכתובה."

ועוד הוסיף שם, שפסק דין אחד אינו מספיק וצריך גם המלכה לאחר י"ב חודש. וזו לשונו שם בעמוד 54:

"...נוסף לכך, אין הכרעה בדבר הכרזה נדרשת לפסק - דין בנידון דנן, כי גם אם נאמר שפסק - דין משמש הכרזה, ברור שאין הוא ממלא את תפקיד ההמלכה כדין, כפי שהיא מבוארת בראשונים, כנ"ל."

זאת ועוד, האיך יכול פסק הדין להוות, יחד עם ההכרזה, גם שתי התראות, אשר האחת מהן מועדה הוא לפני ההכרזה, והשנייה באה לאחריה. ואיך תהא בו גם ההמלכה שהיא לאחר כל התראות וההכרזות. והאם אפשר הוא שפסק - דין אחד, שניתן במועד אחד, יכיל את כל המעשים הללו יחד, ויקפל בתוכו בבת אחת את כל זמניהם, אשר נקבעו להיות בזה אחרי זה לפי הסדר. ועיין בתשובה הנ"ל בחמדת שלמה, לעניין אם יתכן שינוי הסדר במשפטי המורדת, הכותב: "...ואין נראה כן, ומי כהחכם יודע פשר דבר לשנות הגבול שגבלו הראשונים בתקנתם."

והנה בנדון דידן יש מקום לומר שגם הגר"א גולדשמידט יסכים לכך שפסק הדין שניתן נחשב כהתראה. שהרי שם מדובר במורדת דבעלו"ל, ואילו הכא, דמיירי במאיס עלי, די בהתראה ואין צורך בכל המעשים הנחוצים להכרזת מורדת דבעלו"ל. וכאן גם הוא יכול להסכים שפסק הדין נחשב להתראה – שהרי פסק הדין קבע שהפסידה כתובה ולא רק מזונות. כמו כן, לאחר מתן פסק הדין הרי היא הוזמנה לצורך אישור על ידי נשיא בית הדין הגדול ולא חזרה בה,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ואף חלפו למעלה מ"ב חודש מאז פסק הדין הראשון, ואם כן ניתן לראות בכך גם המלכה ובכך הפסידה לחלוטין את הכתובה ואינה יכולה לחזור בה.

נקודה נוספת שיש לציין היא שבדיון שהתקיים ביום ז' בכסלו תשנ"ו, ביקש הבעל להכריז על האישה כמורדת. דהיינו, בית הדין פסק את פסקיו רק לאחר תביעה ובכך נפתרה בעיה נוספת שעמד עליה הגר"א גולדשמידט בפסק הדין הנ"ל, שבמקרה שנדון שם לא הייתה כל בקשה מצד הבעל להכרזת מורדת, ורק כהתגוננות לתביעת המזונות הוא טען שאלו לא מגיעים לה בשל היותה מורדת, אך הוא לא תבע כלל להכריזה כמורדת לעניין הלכות נוספות, כולל נושא הפסד כתובה. כך היה שם, אבל בנדון שלנו הבעל תבע בפירוש להכריזה כמורדת ועל כן אין קיים חיסרון זה בתביעתו.

מסקנה: לאור כל האמור, לא ניתן לחייב את הבעל בתשלום הכתובה.

עם זאת, לאור הנסיבות שתוארו לעיל בהרחבה, אין ספק שהגירושין יצאו מהבעל, והוא יחויב בתשלום פיצוי חליפי. יש לצרף לסברה זו גם את דעות הפוסקים שהובאו לעיל הסוברים שללא התראה אין להפסידה כלל את כתובתה, ועל כן נראה שגם אם לא ניתן להוציא מיד הבעל את הכתובה, יש צורך לקבוע חיוב פיצויים חליפי, על מנת לסיים את הפרשה.

מאחר והאישה תבעה איזון משאבים בבית המשפט, ייתכן שתקבל פיצוי הוגן במסגרת תביעתה ועל כן יש להמתין לסיום ההליכים הרכשיים ורק אז לדון אם יש מקום לחייב בפיצוי ומה גבהו, אך דבר זה איננו מהווה עילה לעכב את סידור הגט.

כמו כן, יש לציין שלאחרונה התווסף נימוק נוסף שיש בו כדי לחייב את האישה בגירושין גם אם מגיעה לה הכתובה. בדיון האחרון האישה הצהירה בפירוש שאין היא מעוניינת בהמשך החיים המשותפים עם הבעל ורק מבקשת לקבל את הפיצוי המגיע לה. להלן ציטוט מדבריה בדיון האחרון (שורה 65 בפרוטוקול):

"האישה: איפה הכסף שהוא הסתיר ממני במשך 25 שנה בפ'.

ביה"ד: את רוצה להתגרש?

האישה: כן.

ביה"ד: אז נעשה גט.

האישה: תתנו לי"

וכן בשורה 90:

"האישה: אמרתי את זה גם פעם שעברה, אני פה כדי להתגרש. גם לי נמאס והילדים רואים מה אני עוברת, אילו תתנו לי כל מה שמגיע לי. הייתי ברחוב נזרקתי משני דירות שכירות, לא היה לי לאן ללכת. עברתי 4 שנים של מרור. עברתי התעללות שהוא היה מכה אותי מהשתייה והאלכוהול. אמרתי פעם שעברה אני פה כדי להתגרש שיגמר הסבל שלי ושל הילדים. תיתן לי את הכתובה, מזונות ופיצויים."

דהיינו – כעת גם האישה איננה מעוניינת בהמשך החיים המשותפים עם הבעל, ובמצב זה יש מקום לחייבה בגט על פי דברי רבנו ירוחם הידועים. רבינו ירוחם (בספר מישרים נתיב כג ח"ח) כתב:

"כתב מורי ה"ר אברהם בן אשמעאל, כי נראה לו שאישה שאמרה לא בעינא ליה יתן לי גט וכתובה, והוא אומר אנא נמי לא בעינא לך, אבל איני רוצה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ליתן גט. מסתברא דאין דנין אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניא, אלא מיהו משהינן לה תריסר ירחי אגיטא דילמא הדרי בהו, ולאחר שנה כופין אותו לגרש והפסידה תוספת וכל מאי דיהיב לה מדיליה, דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה".

בכמה פסקי דין הביאו את דברי רבינו ירוחם בלא חולק, ודנו בדבריו בלא לפקפק במסקנתו, עיין פד"ר חלק ו' עמוד 13, ופד"ר חלק ח' עמוד 323, ופד"ר חלק י"א עמוד 95 ועמוד 255. ונציין כי הרה"ג אוריאל לביא בספר "עטרת דבורה" חלק ב' סימן פט, הביא ראיות כי בנסיבות אלו, ככל שהדבר נוגע לחיוב הגירושין בלבד, אין נפקא מינה מי מבני הזוג החל בפירוד, ואין מוטל על בית הדין לברר שאלה זו, אלא די בכך שכעת בפנינו שני בני זוג הגרים בפירוד ושוללים שלום בית.

כשם שרבינו ירוחם פסק חיוב גירושין ביחס לבעל, כששניהם אינם רוצים זה בזה, הוא הדין להיפך, בנסיבות דומות כשהאישה מסרבת לקבל גט, וכגון בנידון שבפנינו, יש לפסוק חיוב האישה בגירושין. ובמקרה של חיוב, גם אם מגיעה כתובה, אין האישה יכולה לתבוע לעכב את הגט עד שתקבל את הכתובה.

עיין מה שכתב בעניין זה הרב הגאון שלמה שפירא (לפנים אב"ד נתניה וכיום חבר בית הדין הגדול), בפסק דין שניתן ביום ט"ו בטבת תשע"ו (27.12.2015), בתיק 904909/5:

ט והנה הישועות יעקב בפירושו הקצר סק"ו כתב גם הנפק"מ למעשה וביאר דברי הרמ"א, וזה לשונו:

"ולדינא באם הוא מוכרח לגרשה באופן דמיירי הרא"ש בתשוב' כגון שהיא נכפית וכדומה ואין לו לשלם הכתובה אין הכתובה מעכבת הגירושין מדינא. אבל כשמגרשה מרצונו במקום שלא נהגו חדרגמ"ה הכתובה מעכבת, וע"כ סתם הרמ"א ז"ל הדברים, דלדין בלא"ה יש חדרגמ"ה, ובמקום דלא שייך תקנת רגמ"ה אף עיכוב הכתובה אינו מעכב הגירושין והסכימו לזה כל האחרונים והב"ש וכן נכון לדינא."

והנה מתוך דבריו משמע שהיכא שהאישה חייבת להתגרש כגון בנכפית המופיעה בתשובת הרא"ש, או שיש חיוב מטעם אחר, אף אם לא הפסידה כתובה, בכה"ג לא האלימו חז"ל חיוב הכתובה שלא יוכל לגרשה אלא אם פורע הכתובה. דאדרבה בכה"ג רצו שתהיה קלה בעיניו להוציאה, ולכן בכה"ג אוקמוה על עיקר דינא, שהבעל יכול לגרשה, והכתובה תהא חוב עליו. דלא נימא דתקנת חז"ל לכתיבת כתובה תמנע ממנו לבצע חיובו לגרשה.

ולהכי בבני אשכנז, שעומד כנגדם חרמו של רבינו גרשום ולא יוכלו לגרש האישה ללא הסכמתה, אלא אם היא מחויבת לקבל גיטה. בכה"ג יכול לגרשה אף אם אין לו לפרוע כתובתה מידית, אלא יגרשה וכתובתה תהיה חוב עליו. אמנם לבני עדות המזרח דלא נהגו בחרמו של רבינו גרשום היכא דמדינא אין מניעה שיגרשנה אף אם אין היא מחויבת בגט, באנו למחלוקת הרי"ף והרשב"א והרא"ש והריב"ש. דלהרי"ף והרשב"א לא יגרשנה אלא אם משלם כתובתה, דאם לא כן מה הועילו חז"ל בתקנתם, דחיוב כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ולכן רק כשחייבת להתגרש יכול לגרשה וכתובתה תהיה חוב. אך לרא"ש ולריב"ש גם בכהאי גוונא יכול לגרשה. אך למעשה אף בענין הזה אין נפק"מ גם לבני עדות המזרח, דהרי כתב הרמ"א בסימן א' ס"י שכל אישה שנישאת, נישאת על דעת המנהג, וכיום המנהג שלא לגרש בעל כורחה וכנגד רצונה. ואם כן חזר הדין כמו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שאמרנו לעיל לכו"ע בזמן הזה, שאם חייבת להתגרש יכול לגרשה אף אם אין לו פורע כתובתה, ואם אינה חייבת לא יגרשנה אלא אם כן פורע כתובתה.

והנה העולה מהאמור לעיל, הרי"ף, הרשב"א והתשב"ץ סברי שאין לאדם לגרש את אשתו אלא אם כן פורע כתובתה, והוכחתם היא ממשנה בכתובות נ"א, א, דקתני התם:

"נשכית חייב לפדותה, ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותפדה את עצמה אינו רשאי. לקתה חייב לרפאותה. אמר הרי גיטה וכתובתה ותרפא את עצמה רשאי."

וביאר המשנה שלא יכול להפקיע שעבודו לפדותה אף אם יגרשנה ויתן כתובתה, אמנם חיובו ברפואתה ניתן להפקעה אם יגרשנה ויתן כתובתה. ומזה הוכיח הרשב"א שלא יכול להפקיע שעבודיו לאישה אלא אם פורע כתובתה, ומזה הוכיחו הרי"ף והרשב"א שאינו יכול לתת את הגט אלא אם כן פורע כתובתה.

והנה אין ספק שהמשנה מדברת כשהאישה לא פשעה נגדו, ואף אינו שונא אותה ואינה חייבת להתגרש, ואדרבה הבעל נוהג שלא כדין, ועל זה כתבו הרי"ף והרשב"א דלא יגרשנה ללא פרעון כתובה. והרא"ש מיירי היכא שהאישה חייבת להתגרש, וכמו שכתבנו, גם דברי הריב"ש מיירי בכה"ג. והב"י הקשה תשובות הראשונים אהדדי ולא גילה לנו דעתו לא בבית יוסף ולא בשו"ע, ובשו"ת חוט המשולש כתב שלדעת הבית יוסף לא פליגי, ודברי הרא"ש מיירי כשמצד הדין מחויבת להתגרש והרשב"א מודה לרא"ש בכה"ג, ודברי הרי"ף והרשב"א מיירי כשאין עילה לגירושין שבכה"ג לא יגרש אלא אם יפרע כתובתה. וכסברא זו כתב גם החלקת מחוקק, אך לדעת הבית שמואל כל היכא שמצד הדין מותר לו לגרשה, לא פליגי הרי"ף והרשב"א שיכול לגרשה והכתובה תהיה חוב. ודברי הרי"ף והרשב"א מיירי כשעשה שלא כהוגן, שמגרשה בגלל מחלתה או שלא פשעה כנגדו. וכן הכריעו האחרונים להלכה, שדווקא היכא שחייבת להתגרש יכול לגרשה גם אם אין לו בכדי לשלם כתובתה, אך במקרה שאינה חייבת לא יגרשנה אלא אם כן נותן כתובתה.

העולה מכל האמור לעיל, שלדעת הרא"ש והריב"ש היכא שהאישה חייבת להתגרש, יכול לגרשה אף אם אין לו לשלם כתובתה, והכתובה תהיה עליו חוב. והרמ"א הביא דברי הרא"ש והריב"ש ופסק כמותם. ובשו"ת חוט המשולש והחלקת מחוקק כתבו שהרי"ף והרשב"א לא נחלקו על הרא"ש והריב"ש במקרה שהאישה מחויבת להתגרש. ובבית שמואל הוסיף שלא רק במקום שמחויבת להתגרש אלא אף במקום שראוי לגרשה.

והנה הגט פשוט הביא שתי דעות, חדא שהבית יוסף הכריע כדעת הרא"ש שגירושין אינם תלויים בתשלום כתובה. ולדעה השנייה שכתב שתלוי אם האישה חייבת לקבל גיטה או שאינה מחויבת, והיכא שאינה מחויבת הוא חייב בתשלום כתובתה והכריע כסברא זו, וכמו שכתבו חוט המשולש והחלקת מחוקק.

ויש להוסיף עוד סברת הישועות יעקב והבית מאיר שהיכא שחייבת להתגרש לא העמידו חז"ל גזירתם שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ולסברתם יוציא ורק אחר כך ישלם כתובתה.

והוא הדין בנדון שבפנינו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

משום כך קובע בית הדין:

א. הבעל לא יחויב בתשלום הכתובה, אך יחויב בתשלום פיצוי שייקבע לאחר סיום ההליכים הרכושיים המתקיימים בערכאה האזרחית.
ב. הצדדים יוזמנו לסדור גט וכן יוזמנו בתיק צווי הגבלה. אם באותו מועד האישה תסרב לקבל את הגט, יתקיים דיון בהטלת צווי הגבלה וכן הסרבנות תילקח בחשבון בעת קביעת סכום הפיצוי.

ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים

ניתן ביום ט' באייר התש"פ (03/05/2020).

הרב איתן זן בר

הרב שלמה שושן

הרב חיים בזק – אב"ד

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה